

Orbán József Csíkszentmiklósról elszarmazott szobrászmester önéletrajzi feljegyzéseiből Memoár rovatunkban már közöltünk részleteket. A visszaemlékezéseket másfél évtizeden keresztül Gyurkovics Lajos miskolci régiségkereskedő és lánya, Gyurkovics Magdolna őrizte, majd a közelmúltban néhány Orbán József-kisszoborral együtt Szépvíz községnek adományozta.

Orbán József szobrászmester szülőfalujában hat elemít végzett, majd Győrben tanulta ki a lakatosmesterséget. Szobrászati ismereteit hihetetlen szorgalommal, önerőből sajátította el. Több jeles szobrász mellett dolgozott, ugyanakkor hét esztendőn keresztül a budapesti Mintarajziskolába, esti oktatásra járt, miközben nappal kőszobrászinasként kereste kenyerét. 1932-től 1945-ig minden esztendőben jelen volt munkáival a Múcsarnok kiállításain.

Feljegyzéseinek első része 1925–1927 között, több részletben íródott, nem naplóként, mégis valamiféle krónikaként. Ezután a visszaemlékezés egy időre megszakadt, és Orbán József csak mintegy húsz évvel később, 1946-ban folytatta életének elbeszélését, az utókor szerencsésére ugyanabban a vonalas füzetben. **Rovatszerkesztő: Daczó Katalin.**

Beszélgetés az életemről...

5. rész

Sashalomtól Maklárig

(...) „A vasárnapokat mintázással, és az összes üres időmet ugyancsak az alkotás gondolataival töltöttem otthon hosszú éveikig, a munkából hazaérve éjfélig is dolgoztam. Nem volt műterem, nem volt modell, csak a képzeletemre voltam utalva. Így születtek meg tizenhárom év alatt többek között a kiállításokon szereplő műveim. Néhányuknak a címét megemlítem: *Leányfej*, *Magyar gazda*,

egy irány van, és pedig a nagy elődöket követni minél nagyobb és kikristályosodott érzéssel, még akkor is, ha ők már learattak régen, és mi csak a kalászkokat szedegetjük utánuk levett kalappal a tisztelet örök jelképéül. Istenben és a józan eszem szerint én mást nem tudok vallani és hinni, mert szerintem olyan alkotásokat kell a művészetnek életre hívni, amely, legyen szobor, festmény vagy bármilyen ága a művészi alkotásoknak, amely mindig érdek nélkül ragadja magával a szemlélőt, akár egyszerű vagy kifinomult érzésű esztétikus legyen. (...) Mint Petőfi-imádó, én is szeretnék az Ő szavai után haladni a szobrászat terén, és pedig célom az, hogy kevéssel sokat és egészségeset mondjak, és a magyar népé maradjak.

A jelen kor szobrászai mind újat akarnak alkotni, de azt elfelejtik, hogy a kitisztult érzésű embert nem elégíti ki olyan szobor, amelynek az alsó lábszára vastagabb, mint az alak dereka. Az igaz, hogy újat csinál az alkotó, de hogy milyen erkölcsi és nevelő hatása van művének, arról nincsenek meggyőződve. (...)

Ez az irány az igazi, s nem pedig az, mikor a képet fordítva akasztják a falra, és mégis díjat nyer, ezt én soha nem tudom megérteni és elfogadni iránynak, mert ez az igazit csak csúfolja, és én azt kell hogy mondjam, minden szobrász és festő olyan művet alkot, amilyent tud, mert úgy látszik, több az olyan szobrász, ki nem tudja megtanulni, vagy ha tudta, a mások befolyását vette irányadónak, és ezen keresztül eltért a helyes útról. (...)

A szobor születése

Még tartozom feljegyezni a szobor születésének folyamatát. A művész megálmodja, illetve lelki szemével tisztán meglátja a reá váró feladatot. Amikor a mű képzeletben készen van, akkor hozzáfog a valóságban is megörökíteni. Az agyag a legalkalmasabb szobrot mintázni, tehát agyagból vázlatot készít, és a vázlat nyomán hozzáfog az eredeti méretek után, és megalkotja tiszta formákkal a művét, az agyagmintáról készít gipsz negatív formát és abba önti a pozitívát, illetve a szobor átváltozik, most már gipsz lesz, és következik az előbbi minta

A sok út közül melyikre térjek?

Ma, amikor a szörnyű világégés látszólag véget ért, és a művészet irányainak a tömkelegében élek, nem tudom, a sok út közül melyikre térjek? Igaz ugyan, hogy szerintem csak

55 cm magas, terrakottaszobor. Hadházy-Molnár Attila miskolci képzőművész tulajdona

után a nemes anyagba való kivitelezés márványba vagy bronzba. Számталanszor olvastam, hogy a művész az utolsó simításokat végzi a művén – és ezt még sokszor fényképpel is bizonyítják –, de az igazság az, hogy egy-két esetet kivéve, a következőképpen történik, értem én ezt a márványra vonatkozóan. Tehát a mintát megkapja a névtelen kőfaragószobrász, és a kívánt méretek szerint kőbe faragja azt. Amikor aztán az említett – szerintük csak – kőfaragó készen van, akkor jön az utolsó simítás, amit szintén a kőfaragó végez az alkotó irányításával, mert a kőfaragás nehéz mesterség, kivált akkor, mikor művészi alkotást kell márványban életre hívni, és ezt a legtöbb művész nem tudja, pedig szerintem szigorúan kellene tudni, mert nem igazi az a szobrász, aki nem tud faragni kőbe. Más dolog az, ha valaki tud és nincs a nehéz fizikai munkára utalva, és azért nem farag, de ha kell, igenis elejétől végig tudja a márványfaragást, mert ha ők nem, de én azt mondom, hogy szigorúan művészet márványból szép szobrot faragni.

Azért írtam le a fentieket, hogy aki majd olvasni érdemesnek tartja valamikor is egy kőfaragószobrásznak az életét, legalább fogalmat tudjon az elmondottakról alkotni magának. Nekem fáj, ha valótlanul kell mondjak. Mások kéjelegnek benne. Vannak sokan, kik kifeszített mellett járnak, és sikerül nekik minden, de engem úgy látszik, kerül a szerencse, mert csak igazságos tudok lenni és azt mondom, amit érzek. (...)

Jézusfaragóként

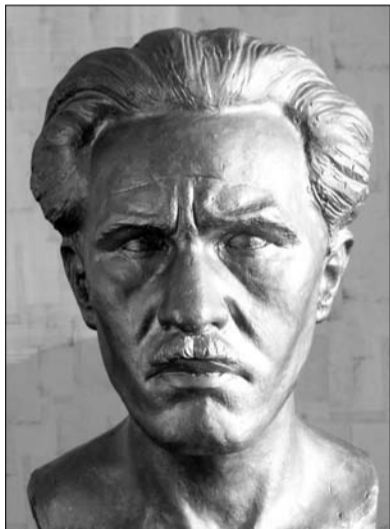
A nagy vész után odahagytam Sashalmon levő kis hajlékunkat, és családommal együtt Heves megye Maklár községébe költöztem. Itt akadt kevés munkám, és a nehéz időket így vészeltem át élelmezés terén. Egerbe szeretnék települni, de sajnos igen nehezen megy, mert a lakáskérdés ma nagy feladat, kivált ilyen kasza-kapa kerülőnek, mint a

szobrász, ugyanis itt falun nem több az ember, mint hajléktalan jöttment Jézusfaragó vasalt nadrágos úrhatnám úr, az vagyok sokaknak, a semmivel egyenlőnek néznek, de én ezt nagyon is megértem, hogy miért van ez így.

Egy eset többek között, ami velem történt: egy nénike jött hozzám, hogy kellene neki egy szobor, de kicsi legyen. A szent család menekülését ábrázolja, de már sietett előre mondani, hogy olcsó legyen ám, mert csak úgy csináltatja meg. Na jó, mondom én. Most azt mondja el, hogy milyen legyen a szobor. A néni kezdi magyarázni, kézzel mutatja a méretet, megállapodunk abba, hogy 30 cm magas, 30 cm hosszú legyen, tehát Mária ül a szamarát hátán és Szent József vezeti a szamarat. Igen szép feladat, gondoltam. No, most miibe kerül, kérdezte a néni. Nekem nagy fejtörést okozott az árat kigondolni. Mikor megmondtam, majd elájult, és mondta, hogy mit gondolok, hiszen ezért tíz napig is kapálnak nálunk. Sok huzavona után megegyeztünk, és elkészült a szobor (terrakotta), az 1939. évi árat számítva talán 15 pengő értékű élelemért, de hozzáteszem, hogy igen panaszos volt a fizetés.

Régi falusi házban laktam fél évig, sötét szobában, mintáznai nem láttam, mert akkora ablak van rajta, hogy egy ember férhet ki nagy nehezen a nyílásán. De örülni kellett így is, mert az idegentől félnek a falusiak és bizalmatlanok. Akadt olyan néni, ki azt mondta nekem, hogy ilyen emberrel nem tanácsos egy szobában lakni, ki az ördöggel cimborál. (...) Megértettem volna a véleményét, ha nem vallásos tárgyú szobrokat mintáztam volna, hanem valami érthetetlen fantazmákat. Megjegyzésem csak annyi volt, hogy nem ördöggel, hanem az Istennel dolgozom, nénikém, mire ő már választ nem tudott adni. (...)

(FOLYTATÁS JÚLIUS 7-I LAPSZÁMUNKBAN)

Orbán József önmagáról készített kisszobora. Miskolcon élő unokája, Jéger Ferenc tulajdona

Vasárnap délután, Figyelő (magyar) csikós, Székely kanász, Női akt, Édesanya, Himnusz, Ajándék (az utóbbit 1942-ben a képzőművészeti társulat Halmos Izor kisplasztikai díjjal tüntette ki. A kitüntetés részemre teljesen valótlanul látszott, hiszen hogy is lehetett volna elképzelni azt, hogy mégis érhet ilyen erkölcsi siker engem?) (...) Ez új fordulatot hozott az érzéseimben, kissé nagyobb önbizalmam lett, de most eszméltem rá arra, hogy még a kezdet kezdetén vagyok. De szeretnék Istenbe vetett hitel továbbdolgozni, és hinni, hogy a magyar kultúra tartóoszlopában egy homokszemcse én is leszek.

Ezzel a kisszoborral Orbán József elnyerte az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat Halmos Izor kisplasztikai díját